

Çukurova Halk Kültüründe Törenler, Bayramlar, enlikler*

Prof. Dr. Erman ARTUN*

Bayram kavramı ilk defa Ka garlı Mahmud'un XI. yy.'da yazdığı "Divan"da görülür. Ka garlı, kelimenin aslının "bedhrem" oldu unu, O uzların kelimeyi "beyrem" ekline çevirdiklerini belirtir. Ka garlı'ya göre, bayram "e lenme, gülme ve sevinme günüdür."

Tarihi kayıtlara göre, Türklerin Hunlardan beri bayram ve festival türünden birçok tören ve faaliyetleri vardır. Örne in; Hun Türkleri be inci ayda yani ilkbaharda "Lung-cın " adı verilen yerde büyük bir bayram yapmaktaydılar. Bu bayramda hem inançla ilgili âdetler yerine getirilmekte, hem de türlü müsabakalar düzenlenmekteydi. Dini âdet olarak "Gök Tanrı" ve kutsal sayılan "yer" için at kurban edilmekteydi. Bundan sonra bayramın yarı ma ve e lence bölümüne geçilirdi. Bu bölümde, Türklerin en sevdikleri spor türü olan at yarısı yapılmaktaydı. At yarısı sekizinci ayda, yani sonbaharda bir kere daha tekrarlanmaktaydı. (Koca, 2002: 51).

Göktürklerde de Hunlarınkine benzer bayram ve festivallere rastlanmaktadır. Göktürkler, her yıl belirli zamanda "ecdat ma arası"nda atalarına kurban kesiyorlardı. Onlar da aynı ekilde be inci ayın ikinci yarısında "Gök Tanrı" ve "kutsal yer ve su" için kurban keserek bayram kutlamalarına ba lıyorlardı. Kurbandan sonra topluca e lenceye geçilmekteydi. Özellikle kızlar ayak topu (tepük) oynamaktaydı. Herkes kımız içiyor ve arkılar söyleniyordu. Türklerde bayram kutlamalarına toplumun hemen hemen her kesimi katılıyordu (Koca, 2002: 51).

Bayramlar XI. yy.'da Türk toplumunda "bayram yeri" adı verilen bir meydana kutlanmaktaydı. Bayram yeri, özellikle çiçeklerle süslenmekte, çıra veya me alelerle aydınlatılmaktaydı. Ka garlı'nın ifadesindeki mekânın çiçeklerle süslenmesinden bayramın ilkbaharda kutlandığını dü ünebiliriz. Bayram yerinin aydınlatılması olmasından biz bayram kutlamalarının gece de devam etti ini dü ünebiliriz. Burada hemen belirtmeliyiz ki Ka garlı Mahmud bu açıklamalarıyla Ramazan ve Kurban bayramları gibi dini bir bayramdan de il, milli bir bayramdan söz etmektedir (Koca, 2002: 51).

Türkler, bayramların ruhuna ve havasına uygun olarak giyinmekteydiler. Kıyafetlerinde kırmızı, ye il ve sarı renkler hâkimdi. Türkler, bayram yerlerini de süslemekteydiler. Bayram yerleri aydınlatılmakta, çiçeklerle donatılmaktaydı. Bayram süslemeleri, müsabakaya sokulan hayvanlar için de yapılmaktaydı. Hayvanlar çe itli boyalar, kınalar, boncuklar, nazarlıklar, türlü renklerde, desenlerde kuma larla süslenmekteydi.

Türklerin slamiyet'ten önce Orta Asya'da kendilerine özgü bir ya ama biçimleri ve inançları oldu u gibi, yine kendilerine özgü bayramları ve festivalleri de olmu tur. Bu bayramlar ve festivallerin temeli inançla ilgili davranı lara ve toplu yapılan e lencelere dayanmaktaydı (Koca, 2002: 52).

Türk için kı , birçok eyden mahrum kalmak anlamına gelirken, yaz ise ekonomik sıkıntılardan kurtulmak anlamına geliyordu. Türk için bu bir bakıma kurtulu ve hürriyete kavu maydı. Böyle bir durum da ancak bir bayramla kutlanabilirdi. Türklerin yazın müjdecisi olan ilkbaharda bayram yapmalarının en önemli nedeni budur (Koca, 2002: 52).

Çukurova halk kültürü, yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmi , ku aktan ku a a aktarılan bir de erler bütünüdür. Halk kültürü ürünleri Çukurova kültürüne ait örnek

* Fethiye III. Uluslararası Türk Kültürü Kurultayı, 21-23 Mart 2011, Fethiye Belediyesi, fethiye-MU LA

* Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ADANA

de erler ve ahlak anlayışı, dini inançları, gelenekler, güncel yaşam vb. ile beslenir. Bu ürünlerde Adana insanının dünya görüşü, ünün yanı sıra estetik modelleri de temsil edilir. Gelenekleri, içinde buldukları çevrenin sosyo-ekonomik durumuna göre davranış kalıpları geliştirebilirler.

Çukurova genel çizgileriyle geçmişi halindeki bir toplumun temel özelliklerini taşımaktadır. Çukurova'nın toplumsal yapısını, tarıma dayalı geçim biçimi ve onun uzantısı olan tarımsal endüstri oluşturur. Çukurova halk kültürü ürünlerinde tarım öncesi toplulukların ritüele dayalı düğün yapısının kalıntıları, tarım topluluklarının dini düğün yapısını, sanayi toplumlarının laik düğün yapısını iç içe buluyoruz.

Çukurova tarihi yönüyle çok köklü bir geçmişe sahiptir. Bu kültürel zenginlik halk ürünlerine yansımaktadır. Adana halk kültürü ürünleri, toplumsal yaşamda uyum sağlayıcı, birlikteliği pekiştirici, dayanışmayı artırıcı özelliklerini sürdürerek belli bir seviye üstlenirler. Bu ürünler tarihsel gelişim sürecinde Çukurova insanının sanatsal becerisini belirleyen, estetik anlayışını sergiler. Halk kültürü ürünleri, kendi kültürüyle yabancılaşmayı önler. Gelenekleri sürdürülenler kültür taşıyıcıları olarak görev yapmaktadırlar. Çukurova halk kültürü ürünlerinin halkın ortak duygusu ve düğünlerini dile getirmeleri bakımından Türk kültürünün korunmasında, yaşatılmasında önemli seviyeler vardır.

1. Dini Bayramlar

Dini bayramlar Ramazan ve Kurban Bayramlarıdır. Bayramları değerlendirirken kutsal geceleri yani kandilleri ve kutsal ayları ele almak gerekir. Bu gün ve aylar bize dini bayramları müjdelemektir. Kandiller kadar önemli olan ve dini bayramların müjdecisi olan diğer günler ise Recep, Şaban, Ramazan aylarında yer alan günlerdir. Bu aylara “kutsal aylar”, “üç aylar” da denilmektedir.

Bu bayramlarda dini görevlerini yerine getiren insanlar daha sonra ev dost ziyaretlerine ve evlencelere geçer. Özellikler köylerde güzel giysilerini giyen genç kızlar, köyün belirli yerlerinde (harman yeri, köy meydanı; kış mevsiminde ise büyük salonu olan bir ev) toplanır, türküler, maniler söyleyip dans eder.

a. Ramazan Bayramı:

Ramazan Bayramı, evval ayının ilk üç gününde kutlanan dini bayramdır. Bu bayramın kutlamalarına günümüzde de önem verilmekte ve halkın geleneklerinde canlılığını korumaktadır (Boratav, 1997: 206).

Ramazan ayı da her ne kadar “bayram” diye adlanmazsa da, hele büyük ehirlere geleneğinde, kimi yönleriyle bayram nitelikleri gösteren bir dönemdir (Boratav, 1997: 209).

Ramazan bayramında uygulanan geleneklerin birçoğu Anadolu'nun genelinde uygulanan uygulamalardır. Bayramdan bir hafta önce temizlik yapılır. Bayram sabahı erken kalkılır. Kızlar erkenden kuyudan veya çeşme suyu alırlar. Erkekler bayram namazı için camiye giderler. Kadınlar küçük çocuklara bayramlıklarını giydirebilirler. Erkekler namazdan çıkınca iki üç el tabanca veya tüfekte ateş edilip namazın bittiği haber verilir. Namaz bitene kadar oruçlu durulur. Camide bayramlaılır (Artun, 1998: 81-82).

Bayram sabahı erkekler camiden eve gelince evde bayramlaılır, yemek yenir. Herkes önce akrabaları sonra komşuları ve hastaları ziyaret ederek bayramlaılır. Bayram sabahı mezarlık ziyaret edilir. Ramazanda herkes tatlı yapar. Daha çok baklava yapılır. Evde o evin damadı varsa sabah tatlıyı ilk olarak o açar (Artun, 1998: 81-82).

b. Kurban Bayramı

Kurban Bayramı, evlenceler yönünden, Ramazan Bayramı'na göre daha sönük geçer. İbrahim Peygamber'in ölümü, Tanrı'ya kurban etmek üzere keseceği sırada gökten inen bir koçun

Tanrı'nın emriyle o lunun yerine geçmesinin bir anısı olarak slam dinine geçmi tir. Kurban Bayramı'nda bayram yeri varsa, çocuklar bayram yerine giderek e lenir.

Kurban Bayramı'ndaki bütün bu uygulamaların yanı sıra, bazı uygulamaların ise eskiden yapılp, günümüzde yapılmadı ını görmekteyiz. Kurban Bayramı'nda kurban edilecek koçlara kına yakılması, koçların gelin telleri, kurdele ile süslenmesi, kurban kimin adına kesilecekse, o ki inin oruç tutması, kurulan bayram yerlerinde çocukların e lenmesi gibi uygulamaların giderek zayıfladı ını, hatta görülmedi ini söyleyebilmek mümkündür.

2. Resmi Günler ve Bayramlar

Çukurova halk kültürünün bir di er ögesi ise milli bayramlardır. Milli bayramlar milletçe, co kuyla ya anan bayramlardır ve yurt genelinde çe itli etkinlikler ile kutlanmaktadır.

ehir ve kasabalarda bir enlik havası içinde kutlanan milli bayramların (30 A ustos, Cumhuriyet Bayramı...), askeri geçitler, fener alayları vb. "resmi" gösterilerde geleneklik tek öge, seymenler, zeybekler vb. gibi bugün artık ya amayan eski kurulu lar temsilcilerinin özel kıyafetleriyle katılmalarıdır. Boratav, 1997: 210). 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı, 30 A ustos Zafer Bayramı ulusumuzun milli, resmi gün ve bayramlarıdır (Özdemir, 1997: 283).

Çukurova Bölgesinde halk kültüründe milli bayramlara büyük önem verilmektedir. I merkezinde milli bayramlar özelliklerine göre stadyumda, okullarda, belediyelerde ve özel hazırlanan organizasyonlarda kutlanmaktadır. Milli bayramın yakla masıyla okullarda süsleme çalı maları hız kazanır. Her yer renkli ka ıtlardan yapılan süsler ve Türk bayraklarıyla süslenir. Okul binasına Türk bayra ı, Atatürk portresi asılır. Günler öncesinden okullarda bir enlik havası olu turulur. Milli bayramın oldu u gün okullarda kutlama programı sunulur. Bu programa okul çevresindeki ailelerde katılır. Programda dans gösterileri, piyesler, iirler sunulur.

3. Mevsimlik Törenler

En ilkel dönemlerden itibaren insan içinde do du u çevre de dahil olmak üzere, varlı mın sırrını, olu umun nedenini aramı , bu nedenle inanca ba lı olarak kutsalın ve büyüünün temelleri atılmı tir. Do ayı tam çözemeyen ilkel topluluklar onun gücü kar ısında onunla barı ık olma gere ini duymu , do üstü güçlerden yararlanma yolları aramı , onları yönlendirme e çalı ıp ya adı ı zorluklara çözüm aramı tir.

Tarihin ilk topluluklarından beri ay, mevsim, yıl vb. de i iklikler törenlerle kutlanmaktadır. Tehlikeli, anla ılmaz, ürkütücü do a kar ısındaki güçsüz insan, büyüden büyük destek görüyordu (Fischer, 1985: 37). Taklit, eylem ve toplu katılma do aya kar ı büyüyle korunmadır (Nutku,1985:171). Bu büyüsel bolluk bereket nitelikli dualar zamanla törene dönü mü belli zaman ve kurallara ba lanmı tir. Kültür öğelerinde olan bu arayı ve üretilen dü ünceler, inanı ve pratikleri olu turmu tur.

Ik insan duygularını, dü üncelerini anlatabilmek için do ada bulunan canlıları çe itli mimik ve hareketlerle taklit ederek anlatmaya çalı mı tir. Bu mimik ve hareketler zaman içinde seyirlik oyun niteli i kazanmı tir. Halk oyunlarının eskili i tarih öncesine kadar dayanmaktadır. nsan do adan çe itli ekillerde etkilenmi tir ve bu etkilenmelerini oyun ve inanç öğelerine katmı tir. Ikel av törenlerinde görülen büyü, maske ve dansta geli en oyun veya do umda, erginleme törenlerinde, evlenmede ve ölümde dinsel ve büyüsel özlü danslar aslında halk oyunlarının ilkel insanla ba ladı ı görü ünü desteklemektedir (Çakır, 1987: 76).

Bir yıl içerisinde do adaki de i iklikler toplumların hayatını her zaman etkilemi ve bu de i iklikler tarih boyunca bütün halklar tarafından çe itli tören, ayin ve bayramlarla kutlanmı tir. Takvim merasimleri olarak bilinen bu törenler, toplum hayatındaki önemine göre korunmu veya

bir kısmı bazı motiflerini geride bırakarak kaybolmuştur, en önemlileri ise günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir (Pirverdioğlu, 2002: 44).

İnsanoğlu mutluluk veren her şeyi iklimi törenle kutlamaktadır. Tabiatın yeniden canlanması ve dolayısıyla hayvansal ve bitkisel bereketin yeniden temini Türk kültüründe çeşitli törenlerle kutlanmaktadır. Törenlerde yıllar yeni bir yıla erişmenin, yetkinler geçimleri için gerekli olan hayvansal, bitkisel bolluk ve berekete kavuşmanın, gençler ve çocuklar da eğlenmenin tadını çıkarırlar. Böylece, pratiklerde ifade edilen dileklerin kabulü için sihri-dini bir zemin yaratılarak eski Türk yaşamının ve dolayısıyla inanç sisteminin dini-büyüsel pratiklerine slâmî renkler verilmiştir (Özdemir, 1999: 31-38).

Orta Asya'daki bu bahar törenlerinin izlerini bugünkü ilkbahar mevsiminde yapılan Hidrellez 6 Mart, Nevruz 21 Mart, gibi törenlerde görmekteyiz; ancak bu törenler Adana'nın merkezinde çok da canlı olarak yaşamaktadır. Bunun sebebinin bu törenlerin daha çok hayvancılığın ve tarımın geçim kaynağı olduğu kırsal kesimde önem taşımasında olduğu söyleyebiliriz. Zaten sınırlı sayıda kaynaklarının bu törenlerden bahsetmesi, birçok kaynaklarının bu törenleri bilmediklerini söylemesi de bu görüşümüzü desteklemektedir. Çukurova halk kültüründe Hidrellez, Nevruz tespit ettiğimiz bahar bayramları ya da mur duası bereket törenidir.

a. Nevruz Törenleri

Hayvancılıkla, tarımla uğraşan topluluklar için kırsal bitip baharın gelmesi yapısal, iktisadi ve yeniden diriliğin sembolle en başlangıcı olan, gece ve gündüzün eşitlendiği, doğanın uyandırdığı ve dolayısıyla üremenin başlangıcı olarak kabul edilen 21 Mart tarihi pek çok takvimde ve kültürde yılbaşı olarak kabul edilip kutlanmıştır (Çobanoğlu, 2000:34).

Çeşitli kültürlerde mevsim değişiklikleri törenlerle kutlanır. slamiyet öncesi Türk kültüründe bahar bayramı yapılarak kırsal alan sonra canlanan doğanın sevinçle karşılandı ve etkinlikler düzenlendiğini biliyoruz.

Nevruz sözcüğü Farsça ney (yeni) ve ruz (gün) sözcüklerinin birleşmesinden meydana gelmiş olup yeni gün anlamına gelmektedir. Eski zaman takvimine göre yılın ilk günüdür. İlkbaharın başlangıcı sayılan bir gündür.

Nevruz, Türk dünyasında, ortak kültürel değer olması yönüyle önemli bir yere sahip olup, Türklük dünyasında ve Anadolu'da ortak inanmalarla, ortak heyecanlarla yüzyıllardır Türk kültürüne özgü özelliklerle kutlanılmaktadır.

Nevruz; bahar ve bereketi, yeni yıl ve yılın başlangıcını çağırır. Nevruz, Türk kültüründe baharı, yaşam sevincini, su ve kutsal arınmayı, yenilenmeyi, uyanan doğayla birlikte bolluk-bereketi ve üremeyi simgeleyen anlam ve öğelerle yüklüdür. Geleneksel ve toprak başlı her sosyal grubun toprakla ilgili baharı, hasadı ve kışa girişi törenlerle kutlanmıştır.

Nevruz; uygulamalarda bazı farklılıklar olmakla birlikte, Orta Asya Türk Toplulukları, İran, Anadolu ve Balkanlarda aynı tarihler arasında her toplumca kendine özgü bir nedene dayandırılarak kutlanan geleneksel bir bayram niteliğini kazanmıştır.

Türk dünyasındaki Nevruz kutlamaları sırasında yapılan uygulamalara baktığımızda eski kültür, inanış, mit, efsane, gelenek, örf ve âdetlerimizle ilgili yönleri görebiliriz. Günümüzde ilk çıktığı iktisadi olan Nevruz, doğanın çözülebilmesi oranında iktisadi olarak güncelleme ve etkinlik eklenmiştir.

Nevruz kutlamaları Adana merkez, Kozan İlçesi, Pozantı ilçesine başlı Konacık Köyü, Silifke'ye başlı Kırtıl Köyü, Osmaniye ili Düziçi İlçesi uygulamaların tespit edildiği yerlerden birkaçıdır (Acalar, 2009:99, Akyol, 2006:137, Kelleci, 2007:22, Üzelgök, 2008:110, Sevimli, 2004:45).

Nevruz kutlamaları Çukurova yöresinde çok yaygın olmamakla beraber Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden alınan göçlerden sonra daha yaygın olarak kutlanmaya başlanmıştır.

Nevruz günü eski e yaların suya atılmasında, Nevruz sabahı akarsularda yıkanılmasında, Nevruz sabahı taze su içilip, hayvanlara da taze su içirilmesinde, evlerdeki kaplarda bulunan suların dökülüp, yeniden su ile doldurulmasında su kültüne ba lı olan suyun iyile tirici, tazeleyici oldu u eski Türk inancını görebilmekteyiz. Yine Nevruz ate inden atlandı ında hastalıklardan arınıp, o yıl hastalanılmayaca ına inanılmasında, hayvan sahiplerinin hayvanlarını yakılan Nevruz ate inden atlatmalarında veya iki at

Hidrellez günü ip atlanır, salıncakta sallanılır. E lenceler düzenlenilir. Kızlar darbuka, daire ile türküler söylerler, maniler atarlar, halay çekerler, çe itli ritüel kökenli seyirlik oyunlar oynanır.

5 Mayısın 6 Mayısı ba landı ı gece, köyün gençleri bir evin avlusunda toplanılır. Kız ve erkek herkes bir gülün altına geçerler. Getirilen cerenin içine herkes bir eyler atar. Bu ey; çiçek, yüzük, küpe kolye v.s gibi eyler olabilir. Cerenin a zı kırmızı bir alla ba lanır. Daha sonra herkes da ılır. Ertesi gün sabah güne do madan gülün altında toplanılır. Biri dümbelek (darbuka) çalar, içlerinden biri de cereyi açıp tek tek çekmeye ba lar. Çıkan e ya kiminse ona bir mani söylenir. Bu ceredekiler bitene kadar devam eder. Daha sonra köyün bir evinde kurulan salınca a gidilir. Sırayla salınca a binilir ve salınca a binene u sorular sorulur: “Atalım atalım el kime herkes sevdi inin üstüne”. Kız ya da erkek sevdi ini söyleyene kadar ısırgan otuyla ayaklarına vurulur. E er söylemezse ayakları ısırgan otuyla yakıldıktan sonra salıncaktan indirilir. Salınca ın kuruldu u evin sahibi gençlere ikramda bulunur. Salınca a herkes bindikten sonra gençler bu oyuna son verirler.

c. Koç Katımı Törenleri:

Koç katımı tarihi, bölgeden bölgeye de i mekle birlikte ara tırma bilgilerine göre koç katımı tarihi 1 Ekim ile 20 Kasım arası olarak kabul edilmektedir. Katım tarihinden bir buçuk, iki ay önce koçlar sa mal sürüsünden ayrılır. Koç katımının ilk gününde çobanlar süslenmi olurlar ve kınalanmı koçları di i koyunlara salarlar ve bazı yerlerde dü ünlerde oldu u gibi hocalar dualar okurlar (Boratav, 1997: 212). Koç katımı, kapsadı ı birtakım töreler, inanı lar ve büyüklük i lemlerle de ayrı bir önem ta ır.

Bu uygulamalar yörede Silifke ilçesinde, mamolu'nun Malıhıdırlı Köyünde, Feke'nin nderesi Köyünde, Pozantı'nın Hamidiye Köyünde, Osmaniye'nin Düziçi İçesinin Çitli Köyünde, Pozantı'nın Konacık Köyünde, Feke İçesinin nderesi Köyünde, mamolu İçesinin Malıhıdırlı Köyünde, Kozan'ın Boztahta Köyünde tespit edilmi tir (A calar, 2009:106, Ba rıaçık, 2006:76, Çelik, 2006:15, Göçer, 2007:31, Gündo du, 2009:16, lde , 2009:22, Kelleci, 2007:22, Koç, 2008:17, Koz, 2006:69, Sevimli, 2004:45).

d. Saya Gezme (Davar Yüzü) Törenleri, Döl Müjdesi Törenleri:

Türklerde koyunun do umu ile ilgili enliklere “saya”, “saya bayramı”, bu enliklerde türkülerini söyleyen ve baytar çoban sayılan kimselere de “sayacı” denilir (Türk, 2002: 249).

Saya, halk a zında gebe koyunların karnındaki yavru yüz günlük oldu unda çobanların yaptı ı törendir. Saya, özellikle köylerde, küçük ve büyük ba hayvanların yavrulamaya ba layaca ını, kı mevsiminin yarılardı ını müjdelemek; Allah'tan bolluk ve bereket dilemek amacı ile genellikle gençlerin ve çocukların köydeki evleri dola malarına verilen addır. Yöreden yöreye de i im gösteren saya gezme töreni genellikle köylerde, köyün gençleri tarafından çe itli kıyafetlerle ve e yalarla kılık de i tirilerek yapılır (Albayrak, 2004:457).

Saya; yılın belirli günlerinde gerçekle tiriliyor olması ve kalıpla mı bir takım davranı ları içererek sevinç ve co ku ile kutlanıyor olması gibi çe itli nedenlerden ötürü bir çe it bayram olarak kabul edilmi tir (Düzgün, 2005: 24).

Teknolojik geli melerin olumsuz etkilerine ra men; “Saya” mevsimlik bayramlardan biri olarak Türkiye’de hâlâ varlı ını korumaktadır. Saya bayramı, koç katımından yüz gün sonra kutlanır ve bu törenlerde bir takım dramatik gösteriler sunulur. Bu inanç; bir kuzunun anne karnında yüz gün süren macerasının, canlı do um ile neticelenme ihtimalinin yüksek olması ile ilgilidir (Düzgün; 2005,28).

Koç katımından yüz gün sonra, kuzunun anasının karnında canlandı ına, tüylerinin çıktı ına inanılır ki bu yüzden bu güne “davar yüzü” ya da “koyun yüzü” denir. Saya bayramı koç katımına göre daha canlı e lencelere sahne olur. Bu gösteriler gece düzenlenir ve u bölümlerden olu ur:

a) Çobanlar ile onlara katılan çocuklar ve delikanlılar garip kıyafetler giyerek kapı kapı gezerler ve sayacı tekerlemeleri söyleyerek yiyecek ve bah i toplarlar.

b) Kimi yerlerde bu gezme sırasında basit senaryolu bir oyun oynanır. Oyunun Arap ile ihtiyar diye iki ki isi olur ve bunlar dövü ürler. htiyar ölmü gibi yapar; a zına yiyecekler verilerek diriltilir.

c) Evden eve gezmeler sona erince sayacılar topladıkları yiyecekleri yerler ve geç vakitlere kadar çalıp oynarlar, e lenirler (Boratav, 1997: 213).

Çobanlık bayramları zincirinin döl müjdesi halkasındaki töre ve törenler üzerinde bilgilerimiz, ötekilere göre daha azdır. Be aylık bir süreye yayılan çoban bayramlarının bu son kesimi, sayadan elli gün sonra, koyunların kuzulamaya ba ladı ı günlere rastlar. Kuzuların do ması olayı bazı törenlere yol açıyor ve bu olayla ilgili birtakım töreler de gözetiliyor; ama elde edilen bilgilere göre bunların bayram niteli inde bir yo unluk gösterdi i söylenemez (Boratav, 1997: 215).

Saya gezme hayvanlıkla u ra ılan pek çok yerde oldu u gibi Çukurova bölgesinde de kar ıla ılan bir uygulamadır. Yörede Mersin'e ba lı Silifke ilçesinde, Adana'nın Tufanbeyli ilçesinde, Kozan ilçesinde tespit edilmi tir (A calar, 2009:114, Arslanhan, 2001:9).

4. Göç (Yazlak- Kışlak) Törenleri:

Yörükler kı laklarını bırakıp toplu olarak sürüleriyle birlikte yaylaya çıkarken bayram niteli inde gösteriler düzenlerler. kinci konakta yatırları ziyaret, birlikte yemek yeme; son konakta yani asıl sürülerin otlaklarına varılınca ni an atma, güre ler, yarı lar düzenleme, "cingıldak" kurup e lenme gibi etkinlikler yapılır (Boratav, 1997: 218). Bu törenler göç bayramları olarak kabul edilir.

Bu uygulamalar Mersin'in Silifke ilçesinde, Adana'nın Pozantı ilçesinde, Osmaniye'nin Düziçi lçesinde derlenmi tir (Artun, 2006:346-348).

5. Askere Uğurlama, Asker Karşılama Törenleri

Asker u urlama, kar ılama Türk halk kültüründe günümüzde de sürdürülen bir gelenektir. Askerlik insan hayatında bir geçi dönemi olması yönüyle çe itli a amaları yüzyıllardır tören olarak kutlanmaktadır. Askere gönderme, kar ılama törenleri dinsel, toplumsal ve ki iseldir. Bu törenlerde yemek yeme, ziyafet verme, adak, kurban vb. iç içedir. Bu önemli a amanın çevresinde bir çok inanç, adet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel i lem kümelenerek söz konusu geçi i ba lı bulundu u kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun biçimde yönetmektedir. Bunların hepsinin amacı da askere gidecek ki inin yeni durumunu belirlemek, kutsamak, aynı zamanda askere gidecek ki iyi askerlikte yo unla tı ina inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır. Askere yolcu etme ve kar ılama çevresinde kümelenen adetler, gelenekler, törenler ve bunların içinde yer alan i lemler ve uygulamalar o yörenin geleneksel kültürünü de yansıttı ı için önemlidir.

Türk halkı askerli i kutsal bir görev sayar. Askerlik ça ina gelmi delikanlının askere yolcu edilmesi, askerlik dönü ü kar ılanması bir gelenektir. Askerlik, delikanlının askere gidece inin belli olmasından, askere u urlanmasından, iirlere konu olmasından, ardından a it yakılmasından, gönderdi i mektuplara, kar ılanmasına kadar gelene i olan bir geçi dönemidir. Her törende oldu u gibi askerli in etrafında da bir âdetler, inanmalar, pratikler zinciri olu mu tur.

Bütün ülkede oldu u gibi Çukurova Bölgesi'nde de gençleri askere u urlamak önemli bir olaydır. Askere gidecek olan delikanlı askere gitmeden on, on be gün önce bütün i lerden el çektilir. Delikanlı bu süre dinlenir, gezer, e lenir. Tüm tertipler son günlerinde birbirlerini evlerine davet ederek birbirlerine ziyafet verirler. Davetlilere çerez ikram edilir, çalıp oynanır. Ailesinin maddi durumu iyi olanlar ise koç, davar kesip mevlit okuturlar. Askere gidecek olan delikanlı askere gitmeden önce bütün akrabalarını ve yakın dostlarını ziyarete gider. Ziyarete çıkmasa bile akraba ve yakın dostlar, genci yeme e davet ederler. Bu yeme i veda yeme i ekinde

düzenlerler. Asker adayı gencin ziyaret etti i akrabalar askere u urlama sırasında askere gidecek gence belli bir miktar para verirler. Bu paranın miktarı önemli de ildir, önemli olan verilmesidir. Bu bir gelenektir. Delikanlının askere gidece i yerin belli olaca ı gün köydeki bütün gençler toplanarak askere gidecek gencin yanına giderler. Askere gidecek genci yalnız bırakmazlar.

Asker adayı askere gidece i gün davul zurna getirtilir. Askere gidecek delikanlının arkadaşları evin önünde oynarlar. Evden ayrılırken üç el ate edilir. Genci ehre götüreceğ araba gelin arabası gibi süslenir. Delikanlının koluna kırmızı kurdele ba lanır. Genci genellikle ak am gönderirler, otogarda herkes toplanır. Genç ailesi, yakın akrabaları, dostları ve köyün gençleri tarafından davul zurna e li inde u urlanır. Gençler toplu halde halay çekerek genci oynatırlar.

Asker dönü ü için kurban adanmı sa kurban kesilir. Kurban eti ya eve sokulmadan fakirlere da ıtılır ya da akraba ve kom ular ça ırılarak yemek verilir. Son yıllarda askere gönderme ve asker kar ılama törenleri daha da canlı bir biçimde yapılmaya ba lanmı tır.

6. Mevsimlik Toplantılara Bağlı Eğlenceler

a. Kış Toplantıları Eğlenceleri

Harmanların kaldırılıp i lerin bitti i uzun kış gecelerinde kadınlar ve erkekler ayrı olmak üzere bir araya gelerek e lenceler düzenlerler. Köylüler kış günleri sıkılmamak için bu tür sohbetlere katılarak güzel zaman geçirirler.

***Sıra Gezmek**

Kış aylarında köylülerin i leri azalır. Köylüler sıra ile her ak am bir evde bir araya gelerek e lenceler düzenlerler. Kadınlar ve erkekler ayrı olarak toplanır. Bu toplantılarda türküler söylenir, hikâyeler anlatılır.

***Sohbet Toplantıları**

Kırsal kesimde köylüler bir araya gelerek sohbet toplantıları düzenlerler. Bu toplantılar halkın birbirleriyle olan ili kilerinin kuvvetlendirir.

***Davet Toplantıları**

Çe itli vesilelerle kırsal kesimde aileler birbirlerini oturmaya ça ırırılar. Bunlar genellikle sohbet niteli indedir. Bu toplantılar, eskiden televizyon ve ileti im araçlarının olmadığı zamanlarda halkın vakit geçirmek için bir araya geldikleri toplantılardır.

b. Yaz Toplantıları Eğlenceleri

Çukurova bölgesinde yaz aylarında köylüler salça yaparken, harman kaldırırken, zeytinya ı yaparken bir araya gelerek imece usulüyle birbirlerine yardım ederler.

***Yayla Şenlikleri**

Kırsal kesimde konar-göçer halk yaz aylarında hayvanlarıyla birlikte daha serin yerlere göç ederler. Halkın bir kısmı hayvancılıkla u ra tı ı için göç etmek zorundadırlar. Göçerler gittikleri yaylanın düz bir yerine çadırlarını kurarlar ve havalar so uyana kadar zamanlarını burada geçirirler.

c. Yöresel Şenlikler

***Güreşler**

Karaisalı'nın Kızılda Yaylasında geleneksel olarak her yıl yaz aylarında Karakucak Güre leri yapılmaktadır. Karaisalı'nın Salba beldesinde de bahar aylarında güre ler yapılmaktadır.

d. Âşık Toplantıları

Â ıklar, eskiden kışın köy köy gezerek toplantılar düzenlerlerdi. Bu toplantılarda hikâyeler anlatılır, â ık atı maları yapılırdı. Günümüzde ise yine bu tarz toplantılar düzenlenmektedir. Ancak â ıklar genellikle festivallerde bir araya gelmektedirler. Eskiden her

obanın bir a 1 1 vardı. Bu â ıklar kız isteme törenlerinde söz sahibiydiler. Eskiden â ıklar olmadan dü ün yapılamazdı.

Kaynakça:

Artun, Erman ;1990,Tekirda 'da Hıdrellez Gelene i, Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1990, "Hıdrellez Özel Sayısı", Kültür Bakanlığı 1, Ankara

..... (2000), "Türk Dünyasında Nevruz", *Uluslar Arası Türkistan Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, 25-27 Ekim 2000, Marmaris (Mu la Ün. – T KA),

..... (1993), *Cemal Ritüeli ve Balkanlardaki Varyantları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

..... (1996), "Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Göreneklere Bunlardaki Eski Kültür zleri," *1. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları , Sosyo –Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyum Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

.....(2005), *Türk Halkbilimi*, Kitabevi, stanbul.

..... (2000), *Adana Halk Kültürü Araştırmaları I*, Adana: Adana

A calar, Aslı (2009), Silifke Halk Kültürü Ara tırması, Meü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamı Yüksek Lisans Tezi

Akyol, Neriman Senem (2006), Halk Kültüründe Halk nançları, Bayramlar Ve Törenler, Adana, Çü Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamı Yüksek Lisans Tezi.

And, Metin (1974), *Oyun ve Bügü*, Bankası Kültür Yayınları 144, Sanat Dizisi:17,

Arslanhan, Halil İbrahim (2001), Adana İli Tufanbeyli İlçesi Yamanlı Köyü Monografisi Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

Barıaçık, Ebru (2006), Adana İli Pozantı İlçesi Konacık Köyü Monografisi, Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

Boratav, Pertev Naili (1997), *100 Soruda Türk Folkloru*, stanbul: Gerçek Yayınevi.

Büyükdüzen, Oktay, (2007), Adana İli İmamo lu İlçesi Kale Köyü Monografisi Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

Çakır, Ahmet (1987), "Türk Halk Oyunlarında Hayvan Motifleri Üzerine Bir Atlas Denemesi", *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, III. Cilt, Halk Müzi i, Oyun, Tiyatro, E lence, *Milli Folklor Ara tırma Dairesi Yayınları*, Ankara.

Çi dem, Çelik (2006). Mersin İli Tarsus İlçesi Dedeler Köyü Monografisi, Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

Çobano lu, Özkul (2000), "Türk Dünyası Sosyo-Kültürel Ba lamında Nevruz, Bayramının Yapısal ve levsel Bakımdan Halkbilimsel Çözümlemesi", *Uluslararası, Nevruz Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Da , Nazmiye (2008), Adana İli Karaisalı İlçesi Hacılı Köyü Monografisi Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

Fischer, E. (1985), *Sanatın Gerekliiği* (Çev. C. Çapan), V Yayınları, Ankara.

Göçer, Zahide (2007), Adana İli Yumurtalık İlçesi Kaldırım Kasabası Monografisi Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

Gündoğdu, Semra (2009), Adana İli Feke İlçesine Bağlı İnderesi Köyü Monografisi Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

İde, Gülten (2009), Adana İli Ceyhan İlçesi Kızıldere Köyü Monografisi Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

Karanfilda, Saime (2007), Adana İli Pozantı İlçesi Hamidiye Köyü Monografisi Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

Kelleci, Osman (2007), Adana İli Karaisalı İlçesi Çevlik Köyü Monografisi Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

Kök, Zeynep (2006), Karaisalı Halk Kültürü Araştırması Adana, Çü Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamı Yüksek Lisans Tezi.

Mudu, Mehmet (2004), Osmaniye İli Düziçi İlçesi Karagedik Köyü Monografisi Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

Ocak, Ahmet Yaşar, (1998), „Hidrellez“ İslam Ansiklopedisi, c.17.TDV. Yayınları İstanbul

Öcal, Ayşe Gül (2009), Adana İli Kozan İlçesi Yassıca Köyü Monografisi Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

Özdemir, Nebi (1997), “Türkiye’deki Halk Emlakları ve Kır Emlakları”, *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Müziği, Oyun, Tiyatro, Eğlence* 2005, Cumhuriyet Dönemi Türk Emlak Kültürü, Akçay Yayınları, Ankara.

Özdemir, Ummuhan (2006), Adana İli Alada İlçesi Büyüksöğüt Köyü Monografisi Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

Öztorun, Zeynep (2008), Osmaniye İli Kadirli İlçesi Yusufzettin Köyü Monografisi Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

Peker, Gökçen (2004), Adana İli Dağcı Köyü Monografisi Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

Pirverdiolu, Ahmet (2002), "Türklerde Yılbaşı ve Bahar Geleneği", *Türkler*, c.3, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.

Sevimli, İlay (2004), Osmaniye İli Düziçi İlçesi Çirtli Köyü Monografisi Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

Türk, Hüseyin (2002), "Divriği’de Koyunun Yüzü Geleneği", *Erdem Türk Halk Kültürü Özel Sayısı III*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.

Uçuk, Özlem (2008), Osmaniye İli Gafarlı Köyü Monografisi Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

Urucu, Fahriye Aycan (2009), Adana İli Kozan İlçesi Boztahta Köyü Monografisi Adana ÇÜ FEF Basılmamı Lisans Tezi

Üzelgök, Özlem (2008). Adana İli Kozan İlçesi Halk Kültürü Araştırması, Adana, ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamı Yüksek Lisans Tezi.